

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Sanat ve Estetik

Abdullah Cevdet Kırıkçı^a

Mehmet Yasir Akgül^b

Aysu Bahar^c

^aHarran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Şanlıurfa, Türkiye

^bKafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD, Kars, Türkiye

^cHarran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD, Şanlıurfa, Türkiye

Özet

Bu çalışmada, 1968, 1998, 2005 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programlarında, “sanat ve estetik” kavramlarına dönük ele alış biçimlerinin ortaya çıkarılması ve ilgili bağlamda programlara dair mukayeseli bir bakış açısının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, nitel araştırma yöntem ve prosedürleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama yöntemi doküman incelemesidir. Veriler genellikle betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. “Örtülü” anlamın ortaya çıkarılması hususunda söylem analizi yöntemi de işe koşulmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre bahsi geçen dört program içinde “sanat ve estetik” vurgusu en yüksek olanı hiç kuşkusuz 2005 tarihli olanıdır. Bu durumun ortaya çıkmasında ki temel sebep, söz konusu programın teferruatlı bir şekilde tasarlanmış olmasıdır. Bununla birlikte analiz sürecine dâhil edilen diğer programlarda da sanat ve estetik kavramlarına değinildiği görülmüştür.

MAKALE TÜRÜ

Araştırma

MAKALE GEÇMİŞİ

Gönderim 09 Mart 2020

Kabul 13 Mart 2020

ANAHTAR KELİMELER

Sosyal bilgiler, öğretim programları, sanat ve estetik.

Atf bilgisi: Kırıkçı, A. C., Akgül, M. Y. ve Bahar, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretim programlarında sanat ve estetik. *Harran Maarif Dergisi*, 5 (1), 31-62. doi: <http://dx.doi.org/10.22596/2020.0501.31.62>

Sorumlu yazar: Abdullah Cevdet Kırıkçı, **e-posta:** abdullahcevd@harran.edu.tr

Giriş

Sanat, Arapça kökenli bir kelimedir ve “sana'a” kökünden gelir. Bu kavram; üretmek, imal etmek, yapmak anlamlarına gelen ve imalat, işçilik, ustalık, hüner manalarını da ihtiva eden bir mastardır. Ancak sanat, rastgele ve özensiz bir edim değildir. İnsan ruhunun derinliklerine doğru işlenen el yatkınlığı, kişinin bir anlamda iç dünyasındaki güzellikleri dışa aksettiren bir eylem biçimidir (Akdoğan, 2001). Sanat kavramının toplumlarda tartışılmaya başlanması 19. yüzyıla dayanır. Bahsi geçen asra kadar sanatın kesin ve muayyen bir tanımını yapmak mümkün değildi. Bu yüzden 19. yüzyıl öncesi estetikçiler; sanatı, tartışmalar ve varsayımlar üzerinden yürütmekteydi (Yüceer, 2007). Sanat; insan ile biçim ve görünüşleriyle özdeksel çevrenin tümü arasındaki estetiğin ilişkisi olarak ifade edilmektedir. Söz konusu kavram, bireye ve bireyin içinde bulunduğu topluma bağlı olarak gelişim göstermektedir (Soygür, 1999). İlk toplumlardan beri sanat, bulunduğu toplumun özelliklerini taşıyarak var olmuş, bunlara ait sezgi, yargı ve tutumların dışa vurumu olarak kendini belli etmiştir (Yüceer, 2007). “Sanat, bireysel açıdan duyguların, düşüncelerin, hayallerin, yaratıcı çabaların ve insanın kendini gerçekleştirmesinin bir aracı; toplumları kaynaştırmada bütünleyici yönü ile önemli bir toplumsal kültür dinamiğidir.” (MEB, 2006, s.5). Bu kapsamda mütalaa edildiğinde, toplum-birey muvazenesinde öncelikle sanatçının kişisel ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanması gerekmektedir. Sanat, birinci safha tamamlandıktan sonra asıl olana, topluma odaklanmalı, cemiyetin sorunlarına eğilerek onlara çözüm üretme iddiası taşınmalıdır (Sebik, 2012).

Sanatın temelini hiç kuşkusuz yaratıcılık oluşturmaktadır. O, bireyin eseridir ve ruhun yaratıcılığını ortaya çıkaran etki de çevresel koşullardan bağımsız değildir. Kişinin ailesi, arkadaşları, öğretmenleri, gördükleri ve okudukları bu üretkenliğin esas kaynakları arasında zikredilir (Soygür, 1999). Ergün (2010), bu bağlamda Aristo’dan etkilenerek sanatın çıkış noktasını “taklit” olarak tayin eder. Nitekim yazar, tabiatta pür olarak var olan şeylerin bir sanat ya da sanat ürünü olmadığını savunur. Kaplan (2014) da konuya benzer bir yaklaşım getirerek sanat eserlerini, doğanın bir çeşit yansıması ve yorumlanması olarak görür. Gerçekten de tabii olanların bir insan tarafından işlenmesi ve tanzim edilmesiyle elde edilen şey sanat olarak tanımlanabilir (Ergün, 2010). Bu kapsamda sanat, özgür bir iradenin tecellisi olarak “zaman, bellek ve tarih temalarına” da değinmekten imtina etmemelidir (Yücel, 2014). Burada popüler kültür ve beğenin tuzaklarına düşmeden,

hedonist olmayan bir yaklaşımla asıl olana, güzele ve hazza yönelmek kritik bir önem arz etmektedir (Sebik, 2012; Tunalı, 1998).

Sanat; sanatçının kendi kimlik bütünlüğünü ürününe yansıtması ve bunları başka bireylere aksettirmesi, bu eserlerden diğer bireylerin de bir hissiyat alması sürecidir. Sosyal dokuya ve cemiyet hayatına menfi tesirlerde bulunan ürünler, kötü olan örnekler, sanat eseri sayılmamaktadır. Bu itibarla sosyal, politik ve etik gerçeklerden uzak bir sanatsal üretimin gerçekleşmesi mümkün değildir (Büyükdüvenci, 2006). İlkçağlardan beri insanların mağara duvarlarına yaptıkları resimleri sanat olarak telakki etmek de bu gerçekliğin bir parçası durumundadır (Kıyar, 2012).

Sanat ifadesi çoğu zaman estetikle birlikte ele alınmaktadır. “Estetik” kavramının; Yunanca “aisthesis” veya “aisthanesthai” kelimelerinden geldiği bilinmektedir. Duygular, algılar, duyum gibi anlamları ihtiva eden estetik için duygusallığın sağladığı bilim tanımlaması da yapılır (Ergün, 2010). Duygusallığı sağlayan noktalardan en önemlisi ise güzeli bulma, ona ulaşmadır. Estetikte temel alınan öge güzeldir. Fakat estetik sadece güzellik mefhumu üzerine inşa edilmiş bir felsefe ya da bilim olarak telakki edilemez. Çünkü estetik; hoş, zarif, çirkin, iyi gibi kavramlara da yer veren, bunları etraflıca tartışan bir çalışma alanıdır (Akın, 2006). Görüldüğü üzere estetiğin en çok güzellikle ilgilendiğine dair yaygın bir kanaat vardır. Ancak güzelin ne olduğuna dair var olan müphemlik gibi estetik de belirsizlik gösterir. Zira her iki kavram da oldukça değişkendir. Güzellik için Allah’ın yarattığı güzellik, doğa güzelliği, yaşam güzelliği, sanatın güzelliği gibi unsurlardan söz etmek mümkündür (Huntürk, 2015).

Yaratıcı ve uygar bir toplum inşa etmek, topluma karşı sorumlu ve üretken bireyler yetiştirmek, ancak sanat ve estetik gibi değerleri de içine alan ufuk açıcı bir eğitim ile gerçekleştirilebilir. Cemiyetin münevverleri olarak kabul gören mütefekkirlerin ve filozofların eğitimleri, bilhassa yaratıcılık bağlamında yeniden gözden geçirilmelidir. “Sanatlı bir felsefe veya felsefeli bir sanat” salık vermek çok iddialı olabilir. Bununla birlikte “sanatlı bir felsefe eğitimi ve felsefeli bir sanat eğitimi teklif edilebilir.” (Bayraktar, 2014, s.41). Bir sanat felsefesi olan estetiğin, temel eğitim seviyesinden başlamak kaydıyla bireyin hayatına dâhil edilmesi meselesi, program geliştirme uzmanlarının başlıca tartışma konularından olmalıdır. Gelecek nesillere, gerek bölgesel gerekse ulusal satıhta eleştirel düşünme kültürü ve estetik bir bakış açısı kazandırma gayretine; öğretim programlarının

önemli ölçüde hizmet edebilecekleri aşikârdır.

Eğitim kurumu, bireyin ihtiyaç duyacağı bilgi, beceri, tutum ve değerleri bireye kazandırmayı, böylece onu içinde bulunduğu toplumun etkin bir üyesi kılmayı hedefler. Söz konusu bilgi, beceri, tutum ve değerlerin birçok ders marifetiyle öğrencilere kazandırılması mümkündür. Ancak bahsi geçen amaçlar, önemli ölçüde sosyal bilgiler dersi aracılığıyla gerçekleştirilir (Ünlüer ve Yaşar, 2012). Bireyin sağlıklı bir kişilik geliştirmesi, içinde bulunduğu cemiyet hayatına uyum sağlaması ve üretken bir insan olarak yetişmesinde büyük bir önemi haiz olan sosyal bilgiler dersinin öğretim programı da kişinin ve çağın gereksinimleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Program geliştirme sürecinde teknolojik, politik, sosyal ve kültürel değişimlere dönük kesintisiz uyum çabasının sağlıklı ve dinamik bir zeminde gerçekleştirilmesi elzemdir (Ayka, 2007). Bu bağlamda sanat, estetik, haz vb. konuların sosyal bilgiler öğretim programlarının kapsamı dışında tutulması anlamsız olacaktır. Toplumsal konulara bu denli kesif vurgu yapan sosyal bilgiler dersi için sanat, estetik, güzellik, hikmet vb. hususlara değinmek zaruret arz etmektedir. Eğitimin genel manada bir bütünlük arz ettiği, sanat eğitiminin de bahsi geçen bütünün bir parçası ve tamamlayıcısı olduğu düşünüldüğünde (Alakuş, 2002) sosyal bilgiler ve sanat arasındaki münasebetin boyutları daha net bir şekilde ortaya çıkacaktır. Zaten sanat eğitimi ibaresinden sadece görsel eğitimin anlaşılması büyük bir yanılsamadır. Sanat eğitimi, aslında diğer eğitim alanlarına da bir şekilde temas eden önemli bir talim sürecidir. Bu nevi bir eğitim; bilinç, zekâ ve yargılama boyutlarından oluşur (Akaroğlu, 2014). Nitekim sosyal bilgiler, kazandırmak istediği hedefler bakımından bir değerler eğitimi dersidir ve sanatsal perspektif ile derin bir münasebet içindedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus verilmek istenen değerlerin, kazandırılmak istenen sanatsal perspektifin, evrensel bir nitelik taşıyor olmasıdır (Kan, 2010). Sanat felsefesinin önemli mecralarından olan estetik de evrensel olanı içinde barındırmaktadır. O halde sanat felsefesi olarak estetik, eğitimin bir parçası olarak kabul görmek durumundadır. Bu yönü ile estetik, sosyal bilgiler dersinin bireylere kazandırmak istediği bir değer olarak öne çıkmaktadır. Keza sosyal bilgiler dersinin bireye kazandırmak istedikleri ile estetik bir boyut ihtiva eden sanatsal ürünlerin kişi üzerinde bıraktığı etkiler büyük ölçüde benzerlik göstermektedir (Demir ve Akengin, 2014). Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi sanatsal ürünleri bir öğretim aracı olarak etkin bir şekilde kullanmaktan da geri durmamaktadır (Demir ve Akengin, 2014; Sever, Yalçınkaya ve Mazman, 2009; Sidekli, Er, Yavaşer ve

Aydın, 2014).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Öğretim programları, cari oldukları döneme dair birçok açık ve esoterik bulguları içermektedirler. Müfredat programlar üzerinden hareketle, döneme dair siyasi, sosyo-ekonomik, kültürel ve sanatsal açıdan çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Bu açıdan mütalaa edildiğinde öğretim programları basit bir etkinlikler faaliyeti olmanın ötesinde, söz konusu sürece açılan resmi pencereler hüviyetindedir. Sanat ve estetik kavramlarının, gerek toplumsal gerekse devlet erki açısından düşünüldüğünde taşıdıkları önem su götürmez bir gerçekliktir. Zira sanat, toplumu ayakta tutan can damarlarının başında gelmektedir. Maddi âlemin/medeniyetin her alanda terakki ettiği bir dönemde, sanat ve estetikten yoksun nesillerin varlığına şahitlik edilmektedir. İnsanlık; dijitalleşme, teknoloji ve makineleşme gibi hususlarda baş döndürücü gelişmeler yaşarken, sanat ve estetik noktasında işler gittikçe kötü bir hal almaktadır. Edebiyattan resme, müzikten tiyatroya, retorikten şehirciliğe/mimariye kadar hemen her alanda söz konusu kavramların inkıraz bulduğunu söylemek yerinde olacaktır. Maddecilik/maddiyatçılık, estetiğe galebe çalmaktadır. Estetiğin en çok gelişim kat ettiği alan ise sahte güzellik algılarının yaratıldığı plastik cerrahi olmuştur. Sanat içi boşaltılarak hızla tüketilen bir metaya dönüşmüştür. Sanatsal ürünler, zengin müzayede salonlarında gösteriş amaçlı alınıp satılan objeler olarak estetik ve güzellik ile benzer bir mukadderat içindedir. İçi boşaltılmış, değerlere sırtını dönmüş, sanattan irak, estetik ve hikmetten mahrum bırakılan nesillerin artarak çoğaldığı günümüzde, eğitim kurumuna önemli görevler düşmektedir. Toplum topyekûn bir kalkınmaya sevk edecek yegâne katalizör eğitimin bizatihi kendisidir. Hiç şüphe yok ki bu denli kritik görevler üstlenmiş bir kurumun, sanat ve estetik duyarlılıkları yüksek bir toplum inşa etme gayreti, maddeye karşı estetiği muhafaza etme hassasiyeti hususlarında üstlendiği misyon göz ardı edilemeyecek kadar ehemmiyetlidir. Eğitim kurumu, bu önemli görevini icra ederken hiç kuşkusuz birçok programdan istifade etmektedir. Bu programlar arasında sosyal bilgiler dersinin pozisyonu kayda değer durumdadır. Elbette ideal vatandaş yetiştirmeyi temel bir amaç olarak belirleyen sosyal bilgiler dersinin; haz, estetik, hikmet, marifet, sanat vb. konulara bigâne kalması düşünülemez.

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Türkiye, sanat ve estetik değerler açısından oldukça zengin bir mirasa sahiptir. Ancak Türkiye’de eğitim-sanat münasebeti üzerine yapılan çalışmaların aynı minvalde bir zenginlik ortaya koymadığı

aşikardır. Görsel sanatlar dersi münasebetiyle yapılan çalışmalar ise eksik ve yetersiz bir görüntü sergilemektedir. Görsel sanatlardan sonra, sanat ile en çok ilişkili olan dersin sosyal bilgiler olduğunu iddia etmek için pek çok neden vardır. Bunlardan birisi ve belki de en önemlisi sosyal bilgilerin sosyal bilimleri içeren disiplinler arası bir ders olmasıdır. Tarih, coğrafya, arkeoloji gibi sosyal bilimlerin sanat ve estetik gibi değerlere ırak olması düşünülemez. Bu açıdan bakıldığında sanat, güzellik, estetik, hikmet ve haz gibi kavramlarla tabii bir diyalog içinde olan/olması gereken sosyal bilgilerin, 1968, 1998, 2005 ve 2018 tarihli programlarında, bahsi geçen değerlere ne kadar ve nasıl bir bağlamda yer verdiği önemli bir sorudur. Bu kapsamda yapılan alanyazın taramasında, sanat, estetik ve sosyal bilgileri arasındaki münasebeti tetkik eden sınırlı sayıda çalışmanın olduğu tespit edilmiştir. Bahsi geçen araştırmaların genelinde odak; müze eğitimi, tarihi çevreler ya da değerler eğitimi üzerindedir. Sanat ve estetik kavramlarına, söz konusu temalarla örtüştüğü oranda sınırlı bir şekilde yer verilmiştir. Sosyal bilgiler alanında sanat, estetik, hikmet, güzellik ve haz gibi kavramlar üzerine yapılan çalışmalar, literatürdeki boşluğu doldurmaktan uzaktadır. Bunlar; akademik başarıyı artırma noktasında sanat ve sanat ürünlerini bir öğretim materyali telakki eden (Beldağ ve Aktaş, 2016; Oruç, 2010), sanat mefhumuna dair öğretmen adaylarının görüşlerine odaklanan (Akhan, 2013) veya edebi ürünlerin sosyal bilgiler ders kitaplarındaki durumunu betimleyen (Kaymakçı, 2013) araştırmalardır. Alanyazında estetik değerini, güzellik ve haz zaviyelerinden ziyade klasik anlamda değer eğitimi nazarıyla ele alan çalışmalar da (Budak, 2012; Çelik, 2010) vardır. Sosyal bilgiler programlarındaki sanat, estetik ve bahsi geçen kavramlara dair alt boyutları değerlendiren iki çalışma saptanmıştır. Bunlardan birincisi Çengelci (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak bu çalışmada sanat ve estetiğe dair sınırlı bir ele alış biçimi hâkimdir. Zira araştırma, sadece “somut olmayan kültürel mirasa” yönelik etkinlik ve kazanım örneklerine odaklanmıştır. Ayrıca çalışmada 2005 programı dışında herhangi bir veri kaynağı kullanılmamıştır. İkinci araştırma ise literatürde var olan çalışmalar içinde, bu araştırma ile ilk bakışta en çok benzerlik arz edenidir. Bununla birlikte Ercan (2007) tarafından gerçekleştirilmiş olan mezkûr çalışma ile araştırmamız arasında çok temel farklar vardır. Örneğin bahsi geçen çalışmanın deseni “tarihsel yöntem” olarak belirtilmiştir. Analizler daha çok bir takdim mahiyetinde ve oldukça yüzeyseldir. Ayrıca çalışmada her ne kadar; 1924, 1926, 1936, 1948, 1962, 1968 tarihli ilkököl programlarının, 1998 ve 2005 tarihli ilköğretim programları ile 1931-1932, 1938, 1949, 1970-1971, 1985

tarihli ortaokul programlarının ve bu programlara dair basılmış ders kitaplarının incelendiği ifade edilmişse de esasında yapılan, ders kitaplarının sanatsal yeterlilik bağlamında ele alınması olmuştur. Bir başka ifade ile bahsi geçen çalışma, sosyal bilgiler programlarını sanat, estetik konu ve kavramları özelinde değil, yukarıda zikredilen programlara bağlı basılan ders kitaplarının içerik, düzen, kapsam ve görsellik boyutlarını “sanat perspektifi bakımından yeterlilik ekseninde analiz” etmiştir. Bu açıdan her iki çalışma arasında büyük farklar olduğu, bahsi geçen çalışmanın literatürdeki yeri ile araştırmamızın doldurmayı hedeflediği boşluk arasında bir benzerlik olmadığı görülmüştür. Ayrıca bu çalışma, Ercan (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmaya göre hem daha spesifik bir ele alış biçimine hem de 2018 programını da incelemesi suretiyle daha güncel bir içeriğe sahiptir. Yukarıda zikredilen çalışmaların hiçbirinde, sosyal bilgiler öğretim programları ilgili bağlamda ve kapsamlı bir şekilde değerlendirilmemiştir. Öğretim programlarının değiştirici/dönüştürücü ve yansıtıcı hususiyetleri birlikte düşünüldüğünde, “sanat ve estetik” kavramlarının, sosyal bilgiler öğretim programlarındaki durumunun mukayeseli olarak betimlenmesi önemlidir. Bu esas amaç doğrultusunda oluşturulan şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretim programlarında “sanat ve estetik” kavramlarına yer verilmekte midir?
2. Sosyal bilgiler öğretim programları, “sanat ve estetik” kavramlarının ele alınışı bakımından bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Sosyal bilgiler öğretim programlarında, “sanat ve estetik” olgularının ele alış biçimlerini mukayeseli bir yaklaşımla ortaya koyan bu çalışma, nitel araştırma yöntem ve prosedürleri ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Kaynağı

Bu araştırmanın veri kaynağını, dört farklı sosyal bilgiler öğretim programı oluşturmaktadır. Söz konusu programlar sırasıyla; 1968, 1998, 2005 ve 2018 tarihlidir. Bir program alanı olarak sosyal bilgiler dersinin Türkiye’de tarih sahnesine çıkışı 1968’dir. Bu tarihten önce müstakil bir sosyal bilgiler dersi olmadığından, analiz sürecine dahil edilen ilk program da 1968 tarihlidir. 1968 programı, uzunca bir süre yürürlükte kaldıktan sonra

1998’de yeni bir program hayata geçirilmiştir. Bu tarihten 6 yıl sonra tasarlanan ve pilot uygulamalarına başlanan programın bütünüyle hayata geçtiği yıl ise 2005’tir. 2018 tarihli program ise bu tarihten sonra gerçek anlamda uygulama sahası bulan ve bugün dahi cari olan son programdır. Araştırma sürecine dahil edilecek başka bir program olmadığından burada örneklem kavramının kullanılması yanlış bulunmuştur. Her ne kadar nitel araştırmalar da evren ifadesi pek doğru bulunmasa da bu araştırma, kurgusu ve yapısı gereği doğal bir “çalışma evrenine” sahiptir. Özetle Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluşundan günümüze uygulama alanı bulan her bir sosyal bilgiler öğretim programı, bu çalışmanın evrenini oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Eğitim alanında çalışma yapan araştırmacılar için çok sayıda doküman bulmak mümkündür. Meclis veya kongrelerin eğitim ile ilgili aldığı kararları içeren belgeler, yasalar, özel ve kamuya ait raporlar, veri depolama merkezlerinin ilgili belgeleri ve elbette öğretim programları söz konusu araştırmacılar için kıymetli verilerdir. Bununla birlikte veri, etrafta rastgele ve açık bir şekilde var olan bilgi grubu değildir (Merriam, 2013). Doküman incelemesi ya da belgesel tarama, muayyen bir amaç doğrultusunda ihtiyaç duyulan belgelerin toplanması, okunması, işlenmesi ve raporlaştırılması süreçlerini ihtiva eder (Karasar, 2014). Gömülü teori veya örnek olay çalışmaları gibi bazı nitel desenlerde belgeler, görüşme ve gözlem gibi diğer araştırmalarla birlikte kullanılabilirler. Ancak bazı araştırmaların baştan sona doküman incelemeleri üzerinden yürütülmesi de mümkündür. Bu nevi veriler, tek başlarına araştırmanın odağını teşkil edebilirler (Punch, 2014). Bu araştırmada, tercih edilen nitel araştırma yöntem ve prosedürü kapsamında, veri toplama aracı olarak doküman incelemesi tercih edilmiştir. Doküman incelemelerinin tatbik edildiği çalışmalarda, araştırmacıların dikkat etmesi gereken bazı önemli hususlar vardır. Bunlardan birisi hiç kuşkusuz araştırma sürecine hangi dokümanların katılacağına yönelik verilecek olan karardır. Üzerinden çalışılacak olan materyal, net bir şekilde gerekçeleri ile birlikte ortaya konulmalıdır. Burada çalışılacak olan materyalin temsil gücü büyük bir önem arz etmektedir (Mayring, 2011). Bu aşamada Sönmez ve Alacapınar (2014) tarafından ortaya koyulan “ne, neden, niçin, nasıl ve nerede” aranacağı ve bu sorulara verilecek olan cevapların gerekçelerini makul bir izahla ortaya koymak gerekir.

Doküman incelemesi tekniğinin araştırmacılar için sağladığı büyük kolaylıklar vardır. Örneğin diğer veri toplama yöntemlerinin uygulandığı çalışmalarda, araştırmacıların maruz kaldıkları katılımcı kaptislerinden bu yaklaşımı icra etmek suretiyle kurtulmak mümkündür (Merriam, 2013). İlave olarak verilere hazır bir şekilde ulaşma imkânı sunarak araştırmacıların hata kaynaklarından kaçınmasına fırsat verir (Mayring, 2011). Zengin bir veri setine sahip olması hasebiyle araştırmaya muhtelif açılardan zenginlik katması bu yaklaşımın ortaya koyduğu bir başka avantajdır (Bogdan ve Biklen, 2003). Bu noktada araştırmacı ve belge arasında sağlıklı bir iletişimin tesis edilmesi önemlidir. Belgede var olan olgusal gerçeklik ile araştırmacının anlamlandırdıkları arasındaki fark ne kadar az ise iletişim o denli sağlam, bulgular ise güvenilir olur (Karasar, 2014).

Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen veriler, nitel araştırma yöntem ve usullerine muvafık olarak betimsel analiz ve söylem analizi yöntemleri ile çözümlenmiştir.

Betimsel analiz: Betimsel analiz; içerik analizi, söylem analizi gibi diğer üst düzey analiz yaklaşımlarına oranla daha yüzeyseldir ve temaların, araştırma sorularını baz alarak düzenlenip yorumlanmasına/resmedilmesine imkân tanır. Betimsel analiz tekniğinin kullanılmasındaki asıl amaç verilerin sistematik ve yorumlanmış şeklini sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Söz konusu tekniğinin benimsenmesinde çeşitli nedenler vardır. Bunlardan birisi, araştırmacının verilerin analizi sürecine gereğinden fazla müdahil olmadan, var olanı mümkün mertebe nesnel bir şekilde sunma isteğidir (Ekiz, 2009). Bu çalışmada bulguların sunumunda öne çıkan temalar, programdaki ifadelerden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Öncelikle ilgili metinler detaylı bir okumaya tabi tutulmuş, sanat ve estetik kavramları ile ilişki olanlar tespit edilmiştir. Daha sonra ayrıştırılan bu verilere dönük ikinci bir okuma yapılarak kodlama süreci başlatılmıştır. Kodlama sürecinde hacimli olan nitel verilerin azaltılması ve düzenli bir şekilde sunuma hazır hale getirilmesi amaçlanmıştır (Punch, 2014). Sadeleştirme yoluyla elde edilen kodlar, benzerlikleri ve farklılıkları göz önünde bulundurularak sınıflandırılmış ve temalara ulaşılmıştır (Creswell, 2013; Merriam, 2013). Tema oluşturmaya imkân tanımayan ifadelerde ise salt betimlemelere yer verilmiştir. Örneğin 1968, 1998 ve 2018 tarihli sosyal bilgiler programlarında, ilgili bağlamda saptanan sınırlı veri kaynakları, çoğu zaman tema

oluşturmayı zorlaştırmıştır/engellemiştir. Data sınırlı olduğu için de tespit edilen verilerin tamamına araştırma boyunca yer verme imkânı doğmuştur. 2005 programı ise bu kapsamda diğer programlardan farklı bir görüntü sergilemiştir. Söz konusu programların sanat ve estetik değerlerine dönük ele alış biçimlerini daha objektif bir açıdan yansıtmak amacıyla (Bogdan ve Biklen, 2003; Ekiz, 2009) çoğu zaman doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Söylem analizi: Söylem analizi, konuşmaları ve metinleri çözümlenmede kullanılabilen (Arkonaç ve Peker, 2012) ve postmodernizm, yapısalcılık, postyapısalcılık, hermenötik vb akımlardan etkilenen bir çözümlenme tekniğidir (Sözen, 1999). Söylem analizi bir anlamda satır aralarını okuma sanatıdır (Baş ve Akturan, 2008). Bu doğrultuda söylemi merkeze alarak bağlamı içinde incelemeyi esas kabul eder. Hiç şüphesiz metinlerde kullanılan dilin siyasi ve sosyo-kültürel bağlamla yakın bir münasebeti vardır (Punch, 2014; Van Dijk, 2011). Keza bu çalışmada da bazı ifadelerin zımnî olduğu ya da anlamsal açıdan muğlaklık teşkil ettiği; bu tür metinleri kendi politik ve kültürel bağlamlarından kopuk, tek başlarına anlamlandırmanın pek mümkün olmadığı kanaati hâkim olmuştur (Güllüoğlu, 2012; Sönmez ve Alacapınar, 2014). Tatar (2014) ve Çakır (2014) benzer bir şekilde metinlerin, telif edildikleri tarihsel bağlamdan kopuk olamayacağı, bu itibarla onları anlamlandırmada tarihsel bağlamın göz ardı edilemeyeceğini vurgulamaktadır. Bu çalışmada, anlamın kapalı olduğu durumlarda söylem analizi işe koşulmuş ve görünenin ardında yatan görünmeyeni, bir başka ifade ile örtülü anlamı ortaya çıkarmada etkili bir rol oynamıştır.

BULGULAR

1968 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sanat ve Estetik

1962 yılında ilkököl program taslağında “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında disiplinlerarası bir yaklaşımla ortaya çıkan dersin “sosyal bilgiler” adını aldığı ilk program 1968 tarihlidir. Bu açıdan araştırmacılar tarafından analiz edilmek üzere ele alınan ilk program da 1968 tarihli ilkököl programı olmuştur. Bu tarihte sosyal bilgiler dersine dair müstakil bir program neşretmek yerine 411 sayfadan mürekkep, külliyatlı ve bütüncül bir müfredat tercih edildiği tespit edilmiştir. Söz konusu programda sosyal bilgiler dersinin yanı sıra, hayat bilgisi, fen ve tabiat bilgileri, din bilgisi, Türkçe, matematik, resim-iş, müzik, beden eğitimi derslerine de yer verilmiştir. Sosyal bilgiler müfredat programı, normal sınıflar ve birleştirilmiş sınıflar olmak üzere iki farklı başlık altında toplanmıştır.

Sosyal bilgiler dersine, normal sınıflar için 19 sayfa, birleştirilmiş sınıflar için dokuz sayfa olmak üzere toplamda 28 sayfalık bir alan ayrılmıştır. 411 sayfalık program göz önünde bulundurulduğunda 28 sayfa görece az durmaktadır. Yapılan analizler sonucunda, birleştirilmiş sınıflar için sosyal bilgiler öğretim programında “el sanatları” ifadesine iki defa yer verildiği görülmüştür. Ancak buradaki söylemlerin, sanat ve estetik değerlerden ziyade ekonomik kaygıların ağır bastığı bir bağlam içinde oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bölümde, ilimiz ve bölgemizde folklor maddesinde oyunlarla birlikte “türküler” ifadesine yer verilmiştir. Her iki kullanımda da sanat söyleminin ağır basmadığı, yüzeysel kaldığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Normal sınıflar için sosyal bilgiler müfredat programı analiz edildiğinde yine ekonomik kaynaklar açısından belirli belirsiz bir el sanatları vurgusu görülmektedir. Ancak bu kısımda sanat eserlerinin tanınması/muhafazası, makbul vatandaşın görev ve sorumlulukları arasında zikredilmektedir. Bir başka ifade ile sanat bir vatandaşlık görevi olarak telakki edilmektedir: *Yurttaşlık görevleri ve sorumluluk yönünden: i) Çevresindeki eski ve yeni sanat, kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanıyarak onları korumak gerektiğini öğrenir.* Aynı zamanda metin içinde “sanat” ve “milli” ifadeleri bir arada kullanılmış, muhafaza edilmesi gereken sanatın daha çok milli değerlerden oluşması gerektiğinin esoterik bir şekilde altı çizilmiştir. Sanatın icrası, estetiğin geliştirilmesinden ziyade var olanın korunması üzerinde durulmuştur. Yine değişim ve ihtiyaçlar bağlamında şu ifadelere yer verilmiştir: “...şehirde, şurada burada yeniden dükkanlar, mağazalar, evler ve çeşmeler yapılması, sokaklar açılması, ağaçlar yetiştirilmesi, bahçeler, sinemalar, tiyatrolar yapılması, su, gaz veya elektrik getirilmesi, fabrika açılması, yol yapılması, otobüs işletilmesi, demiryolu yapılması...” söz konusu metinde sanatla ilişkili olarak görülebilecek ibareler sinema ve tiyatrodur. Cümlede dominant mesaj sanat ve estetik değil, değişim ve ihtiyaçlar karşısında yapılması gerekenlerdir. Bununla birlikte değişen koşullarda ortaya çıkan ihtiyaçlar arasında sanatın bir dalı olan sinema ve tiyatroya yer verilmesi önemlidir. 1968 tarihli ilkokul programında sanat ve estetik değerleri ihtiva eden kısımlarda tarihten referanslar alındığı görülmektedir. Örneğin programın açıklamalar kısmınının 25. maddesinde; “*Öğretmen her fırsattan yararlanarak Türklerin tarihte oynadıkları rolü belirtmeli, askerlik, idare, hukuk, ilim, fen ve sanat alanlarında başka milletlere örnek olduklarını göstermelidir.*” şeklinde bir metne yer verilmiştir. Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde kesif bir şekilde karşılaştığımız milli kimlik oluşturma ve kendini öteki karşısında üstün addederek avangart bir pozisyonda

sergileme refleksi, bu programda da tutarlı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Türkler sadece askerlik, ilim ve fen alanlarında değil, sanatta da örneklik teşkil eden üstün bir durumda resmedilmiştir. Yine programda yer verilen; *“...Bu çağın belli başlı sanatkârları ve sanat eserleri bol resimli okuma parçalarıyla belirtilecek, özellikle Mimar Sinan’ın kişiliği ve eserleri üzerinde durulacak...”* söylemi, Türklerin sanat yönlerine vurgu yapan tarihsel referanslarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sanat ve Estetik

Cumhuriyet tarihi boyunca yürürlükte kalan en uzun ömürlü program, 1968 tarihli olanıdır. 30 yıllık bir süre zarfında dünyada; kültürel, sosyal, ekonomik ve politik açılardan büyük değişimler yaşanmıştır. Hiç kuşkusuz Türkiye, bu gelişmelerden etkilenmemiş bir devlet değildir. 1998 programı ise sanat ve estetikte benzer büyüklükte bir değişim gösterememiştir. Söz konusu program teferruatlı bir şekilde incelenmiş, doğrudan sanat ve estetiğe gönderme yapan iki ifadeye rastlanmıştır. Bir önceki programda olduğu üzere, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının görev ve sorumluluklarının ortaya koyulduğu ve nispeten buyurgan bir ele alış biçiminin hâkim olduğu bu bölümde; *“Türk milletinin zekâ ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış haline getirirler.”* şeklinde bir ibarenin kaleme alındığı saptanmıştır. Görüldüğü üzere bir önceki programda olduğu gibi burada da Türk milletinin üstün meziyetleri dile getirilmiştir. Bu erdemler arasında zekâ, kabiliyet, çalışkanlık ve ilim; estetik zevki ve sanatseverlikle birlikte/bir arada telakki edilmiştir. Programın amaçları açısından estetik zevki ve sanatseverlik, Türk gençlerinin davranışa dönüştürmeleri gereken ve Türklüğün üstünlüklerini oluşturan önemli hususlar arasında zikredilmiştir. Yine vatandaşların görev ve sorumlulukları arasında sanat eserlerinin tanınması ve onların muhafazası yer almaktadır: *“Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır; onları korumak gerektiğini öğrenirler.”* Burada sanatın muhafazası, tanınması ve estetik zevklerin geliştirilmesi, Türk vatandaşlarının vazifeleri arasında gösterilmiştir. Yine burada da bahsi geçen müzeler, anıtlar ve sanat eserleri millidir. Sanatın evrensel değerlerinden ziyade milliliğine kesif bir gönderme söz konusudur. 1998 programında, sanatseverliğin ehemmiyetine ve estetik değerlerin geliştirilmesine doğrudan gönderme yapan bir başka ifadeye rastlanmamıştır. Ancak programın genel amaçlarının zikredildiği 2. Madde: *“Türk*

Milli Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini; beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip (...) yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;” şeklindedir. Burada ifade edilen “ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı” kişiler yetiştirme hedeflerinde yine estetik değerlere, böylece sanatın duygu ve teessür veçhelerine dolaylı bir gönderme mevcuttur.

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sanat ve Estetik

2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programındaki ifadeler sanat ve estetik mefhumları odağında incelendiğinde, sanatsal ürünlerin daha çok öğrenmeye hizmet eden öğretim araçları olarak kabul gördüğü bulgusuna ulaşılmıştır. Bu ibarelerdeki temel amaç, sanatı ve estetik algıyı tahkim etmek ya da onları geliştirmek değildir. Esas olan sanatsal ürünler marifetiyle alana özgü amaçların, beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılmasıdır. Bir başka ifadeyle bu programda yer alan ifadelerin ekseriyetinde sanatsal faaliyet ve ürünler, sadece öğrenmeyi kolaylaştırmaya hizmet eden araçlar durumundadır. Programın içeriğinde; *“Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak, bir konunun daha sağlıklı anlaşılması için film ve sinemaların kullanımı, görsel kanıtların (minyatür, gravür, fotoğraf, karikatür) kullanılması”* öne çıkarılmıştır. *“Derse ilişkin konuları sevdirecek roman, tarihi roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı, şiir ve fıkra gibi edebi ürünlerden”* yararlanarak bir konunun öğrenilmesi ya da öğretilmesi amaçlanmıştır.

2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında doğrudan sanatı ve estetik hazzı merkeze alan ifadelere bakıldığında, söylemin beş ana çerçeve içinde şekillendiği tespit edilmiştir. Bunlar;

1. Atatürk’ün referans gösterilerek sanat ve estetik değerlerin önemine vurgu yapan ifadeler.
2. Türklük ile sanat ve estetik idrakleri arasında sıkı bir ilişki kuran ve bu münasebeti tarihsel referanslarla destekleyen ifadeler.
3. Sanat ve estetiğin evrensel yönlerine gönderme yaparak söz konusu kavramların küresel etkileşimdeki rolüne değinen, Türk sanatı ile beynelmilel sanatların icraları arasında ilişki kuran ifadeler.

4. Programda doğrudan verilecek değerler, beceriler ve kavramlar listesinde yer alan ifadeler.
5. Doğal/tarihi çevreler ve müzeler marifetiyle sanat-estetik zevkinin geliştirilmesini hedefleyen ifadeler

Atatürk'ün Referans Gösterilerek Sanat ve Estetik Değerlerin Önemine Vurgu Yapan İfadeler

2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında, bu başlık altında toplanmaya uygun görülen üç farklı ifade vardır. İlköğretim 5. sınıf, “kültür ve miras” öğrenme alanı, Atatürkçülük ile ilgili konular ve açıklamalar kısmında şöyle bir söylem geliştirilmiştir: *“İnkılapçılık ilkesinin yeniyi, iyiyi ve güzeli esas aldığı vurgulanarak çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın yeniliklere açık olmakla sağlanabileceği belirtilir.”* Bu ifadeyle, Atatürk inkılapları ile estetik mefhumu arasında yakın bir ilişki kurulduğunu söylemek mümkündür. Buna göre Atatürk'ün inkılapçılık ilkesi, sadece yeniyi ve iyiyi esas almaz; estetik hazzın esasını teşkil eden güzelliğe de odaklanır. 7. sınıf Atatürkçülükle ilgili konular, 2. maddede: “Atatürk'ün güzel sanatlara önem vermesi” başlığı altındaki açıklamada yer verilen ifade aşağıdaki gibidir: *“Atatürk'ün Türk toplumunun gelişmesi için güzel sanatlara önem verdiği ve çağdaş Türk sanatının oluşması için çalıştığı belirtilir. Atatürk'ün güzel sanatlara verdiği önem örneklerle açıklanarak sanatkârlara verdiği önem vurgulanır.”* Yukarıdaki alıntı, Türk toplumunun inkişafı ve terakkisi için Atatürk'ün sanata verdiği önemin altını çizmektedir. Ancak cümlede bahsi geçen “sanatın” çağdaş bir sanat olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Bununla birlikte söz konusu tümcede, çağdaş sanatın “neliği” sorusuna açık bir cevap verilmemektedir. Atatürk üzerinden hareketle gelişmişlik ve çağdaş Türk sanatı arasında ilişki kurulmaktadır. Yine 7. sınıf Atatürkçülükle ilgili konular 3. madde: “Atatürk'ün Türk tiyatrosuna ve sahne oyunlarına verdiği önem” başlığı altında telif edilen ibare şu biçimiyle tecessüm etmektedir: *“Atatürk'ün geleneksel sahne oyunlarının ve çağdaş Türk tiyatrosunun gelişmesi için sağladığı katkılar belirtilerek Atatürk'ün tiyatro ve sahne sanatçılarına verdiği önem vurgulanır.”* Bu söylem yukarıdaki ibareyle birçok yönden paralellik arz etmektedir. Ancak burada bir öncekinden farklı olarak hem çağdaş sanatın hem de geleneksel sanatın ehemmiyetine birlikte gönderme yapılmaktadır. Bahsi geçen tüm bu ifadelerde Atatürk ve sanat arasında kesif bir münasebet tesis edilmektedir.

Türklük ile sanat ve estetik idrakleri arasında sıkı bir ilişki kuran ve bu münasebeti tarihsel referanslarla destekleyen ifadeler.

“Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.” şeklinde telif edilmiş olan 6. sınıf “kültür ve miras” öğrenme alanındaki kazanım ibaresinde, öğrencilerin sadece bugünün değil geçmişin de sanat ve estetik anlayışlarına vakıf olması, onlardan kanıtlar sunması gerektiğinin altı çizilmiştir. Yukarıda zikredilen kazanıma dönük etkinlik kısmı aşağıdaki gibidir; “*Kilim (Görsel ve yazılı materyaller kullanılarak geleneksel Türk sanatları değişim ve süreklilik açısından incelenir)*. Burada amaç; öğrencilere, görsel ve yazılı sanatsal ürünlerinin incelenmesi yoluyla geleneksel Türk sanatındaki değişimi, süreklilik ilkesini de göz önünde bulundurarak ortaya koymasına yardımcı olmak, böylece mukayese yapabilme becerisi kazandırmaktır. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı 6 ve 7. sınıflar, “kültür ve miras” öğrenme alanına dair kaleme alınan metinde, anlamsal olarak yukarıdaki alıntılara yakın söylemler vardır. Bunlardan birincisi şu şekildedir: “6. sınıfta öğrenciler Türk kültürünün yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerini inceleyerek Orta Asya’da yaşayan ilk Türk toplumlarının yaşamlarını ve onların Türk kültürüne katkılarını fark edeceklerdir.” Öğrencilerden, Orta Asya’da kurulan Türk devletlerinin, Türklerin sanat ve estetik değerlerine katkılarını, yanı sıra Türkiye’de kurulan ve Türk kültür medeniyetinin oluşmasında sanatın birçok dalında ürünler vermek suretiyle katkılar sunan devletleri bilmeleri/idrak etmeleri beklenmektedir: “7. sınıfta öğrenciler, (...) Türkiye’de kurulan Türk Devletleri’nin Türk kültürünün oluşmasındaki yeri ve önemini; edebiyat, mimarî, müzik ve güzel sanatlar üzerinden değerlendirecektir.” 5. sınıf “küresel bağlantılar” öğrenme alanında yer alan 4 ve 5. kazanımlara dönük olarak telif edilen etkinlik; “*Mimar Sinan’ın Eserlerini Tanıyoruz*” (Ortak miras eserlerimizden tarihi eserleri tanıtmak amacıyla bir gezi düzenlenir.)” şeklindedir. Bahsi geçen kazanımlar ise sırasıyla şöyledir: (4) “Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.” (5) “Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.” Kazanımlar ve açıklama bir arada mütalaa edildiğinde, Türk kültür ve medeniyetini yansıtan müşterek mirasın öğrencilere tanıtılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan Türk mimarisinin sembol isimlerinden, Mimar Sinan ve eserlerinin öncelendiği görülmektedir. Burada sanat ile kültürel miras arasında yoğun bir ilişki kurulmuştur. Tüm bu veriler bir arada değerlendirildiğinde milli kimlik inşasında, sanat ve estetik idrakinin etkin bir şekilde

kullanılmasının amaçlandığını ifade etmek mümkündür. İnşa edilmek istenen ulusal kimliğe, tarihsel referanslar bulmak suretiyle katkı sunmak istenmektedir. “Sanat” ve “milli” söylemleri merkeze alınmakta, korunması icap edilen sanatın daha çok milli/ulusal değerlerden teşkil edilmesi gerektiği dolaylı olarak ifade edilmektedir.

Sanat ve estetiğin evrensel yönlerine gönderme yaparak söz konusu kavramların küresel etkileşimdeki rolüne değinen, Türk sanatı ile beynelmilel sanatların icraları arasında ilişki kuran ifadeler.

“Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.” Yapılan analizler sonucunda mezkûr ifadenin, incelenen programın dört farklı yerinde kaleme alındığı bulgusuna ulaşılmıştır. Söz konusu ifadelerin tamamı 6. sınıf programı ve “küresel bağlantılar” öğrenme alanında yer almaktadır. 6. sınıf öğretim programı “küresel bağlantılar” başlığı altındaki açıklamalar kısmında, sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları ile eşleşen “ara disiplin alan kazanımları tablosunda”, ilköğretim sosyal bilgiler dersi (6-7. sınıf) öğretim programı Atatürkçülükle ilgili konu ve kazanımların yer aldığı başlık altında ve nihayet ilköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıf öğretim programında “gazete kupürlerinden yararlanma” ile ilişkilendirilen kazanımlarda bu ifadenin geçtiği tespit edilmiştir. Burada; fuarlar, sportif ve kültürel etkinlikler kadar sanatsal faaliyetlerin de toplumlar arasındaki etkileşimde önemli bir rol oynadığına ve öğrencilerin bu durumun farkında olması gerektiğine işaret edilmektedir. Sanatın şekillendirici ve dönüştürücü gücüne gönderme yapılmaktadır. Yine benzer bir manayı ihtiva eden bir başka ibare de aşağıdaki haliyle vücut bulmuştur: *“(…) öğrenciler, düşüncelerin, sanat eserlerinin, uluslararası etkinliklerin toplumlar arası etkileşimdeki önemi (...) ile ilgili fikir edinirler.”*

İlköğretim sosyal bilgiler dersi 7. sınıf programı, “kültür ve miras” öğrenme alanı, kazanım 6’da yer alan ifade ile ilköğretim 7. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve “müze ile eğitim ilişkilendirilmesi” başlığı altında yer alan kazanım cümleleri birbirinin aynısıdır: *“Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.”* Programda söz konusu kazanıma dönük kaleme alınan etkinlik örneği ise şu şekildedir: *“Türk Marşı” (Türk müziğinin Avrupa klasik batı müziğine etkileri örnekler üzerinden incelenir.)* Bu ifadelerden yola çıkıldığında, öğrencilerin sanat zaviyesinden mukayeseli bir bakış açısı geliştirmelerinin amaçlandığını söylemek mümkün

olacaktır. İlaveten etkinlik cümlesi daha detaylı bir analize tabi tutulduğunda, Türk müziğinin Avrupa müziğini etkilediği, bu itibarla müzikte/sanatta Türklerin Batıya nazaran dominant hatta avangart konumda oldukları mesajının verildiği söylenebilir.

“Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.” Bahsi geçen bu ifadenin, incelenen programın altı farklı yerinde telif edildiği saptanmıştır. Söz konusu ifadelerin tamamı 7. sınıf programı ve “küresel bağlantılar” öğrenme alanında yer almaktadır. İlköğretim sosyal bilgiler dersi 7. sınıf “küresel bağlantılar” öğrenme alanı başlığı altındaki açıklamalar kısmında, sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları ile eşleşen ara disiplin alan kazanımları tablosunda, ilköğretim sosyal bilgiler dersi (6-7. sınıf) öğretim programı Atatürkçülükle ilgili konu ve kazanımların yer aldığı başlık altında (iki kez), ilköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıf öğretim programında “gazete kupürlerinden yararlanma” ile ilişkilendirilen kazanımlarda ve nihayet ilköğretim 7. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve “müze ile eğitim” ilişkilendirmesi başlıkları altında bu ifadeye yer verildiği görülmüştür. Söz konusu kazanım cümlesi ile programın bütününde altı kez karşılaşılmış olması, onun ne kadar önemsendiğine dair önemli bir göstergedir. Kazanım cümlesinde, sanatın evrensel yönüne kesif bir vurgu söz konusudur. Sanatsal ürünlerin de tıpkı doğal varlıklar ve tarihi çevreler gibi herhangi bir ulusal aidiyet taşımadığı, muhafaza edilmesi gereken evrensel değerler olduğunun altı çizilmiştir. Söz konusu bilincin öğrencilere kazandırılmasına kritik bir önem atfedilmiştir. Ayrıca ilköğretim sosyal bilgiler dersi (6-7. sınıf) öğretim programı Atatürkçülükle ilgili konu ve kazanımlar başlığı altında, güzel sanatların bir toplumun gelişmesindeki yeri ve öneminin açıklandığı kısımda kaleme alınmış olan şu ifade, sanat mefhumunun insanlığı düşünsel anlamda da özgür kıldığına işaret etmesi bakımından mühimdir. Buna göre sanat, bireyin düşünsel özgürlüğünü temin etmekle iktifa etmez aynı zamanda bireyler, dolayısıyla uluslar arasında estetik duygular tesis ederek, nadan/nobran tavırların, göçlerin ve savaşların oluşmasına engel olmakta, halkları birbirine yakın kılmakta, dünyayı daha yaşanılabilir kılmada önemli bir misyon icra etmektedir.

Programda doğrudan verilecek değerler, beceriler ve kavramlar listesinde yer alan ifadeler

2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 20 temel değerden birisi estetikdir. Bu doğrultuda 5 ve 7. sınıflar için tasarlanmış olan “kültür ve miras” öğrenme

alanlarında da doğrudan verilecek değer “estetik” olarak belirlenmiştir. Yine ilgili programda öğrenme alanlarında “doğrudan verilecek beceriler” kısmı incelenmiş, öğrencilerin sanat ve estetik merkezli beceriler geliştirmelerini önceleyen iki ifade tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi, 5. sınıf “kültür ve miras” öğrenme alanında yer alan şu ifadedir: *Görsel kanıt kullanma (nesne, minyatür, gravür, fotoğraf, karikatür, grafik, temsili resim vb.)*. Yine 6. sınıf demokrasinin serüveni ünitesinde yer alan ve doğrudan verilecek beceri olarak belirlenen “sosyal katılım” becerisinin amacı programda şöyle açıklanmaktadır: *“Sosyal katılım becerisinin temel amacı; öğrencilerin öğrenimleri boyunca bilimsel, sosyal, kültürel alanlar ile sanat ve spor alanlarında okul içi ve dışı etkinliklerde bulunmalarını sağlamak, öğrencide kendine güven ve sorumluluk duygusu geliştirmektir.”* Birinci söylemde görsel kanıt kullanma becerisinin altı çizilirken öğrencilerin minyatür, gravür, karikatür ve temsili resim gibi sanatsal konularda kendilerini geliştirmelerine yardımcı olunması gerektiğine işaret edilmektedir. İkinci ifadeye bakıldığında, öğrencilerin güven ve sorumluluk duygularının geliştirilmesine, bunun için bilimsel ve sportif eylemler kadar sanatsal faaliyetlerin de aktif olarak işe koşulması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde sanat ve estetiğe dayalı becerilere önem verildiğini söylemek mümkündür. 2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kavramlar listesine de bakılmış, 4 ve 5. sınıflarda “sanat”; 6 ve 7. sınıflarda hem “sanat” hem de “estetik” ibarelerine yer verildiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Doğal/tarihi çevreler ve müzeler marifetiyle sanat-estetik zevkinin geliştirilmesini hedefleyen ifadeler

2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında yer alan metinler, sanat ve estetik kavramları odağında incelenmiş; “İlköğretim 1-8. sınıflar Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ile Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programlarında Müze ile Eğitim” başlığı altında 2. maddede yer alan iki paragraf, 3. maddede yer alan iki metin ve “Sosyal Bilgiler Dersi İlköğretim 4 ve 5. Sınıflar Programı Kültür ve Miras Öğrenme Alanında” yer alan bir söylem tespit edilmiştir. Madde 2’deki metin aşağıdaki gibidir:

Programın açıklamalar kısmına eklenen "müze" kavramı Kültür Bakanlığının Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'nin 4. maddesinde yer alan "Müze; kültür varlıklarını tespit eden, ilmi metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, bedii

zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede tesirli olan daimi kuruluştur" tanımı esas alınmıştır. Bu tanıma göre müzeler bilim, sanat, folklor ve antika eşyalar gibi çeşitli konularda toplanmış eserleri bir arada sunabileceği gibi doğa tarihi, etnografya ve havacılık gibi sadece tek bir konuyu içeren eserleri de sergileyebilir.

Görüldüğü üzere programda, Kültür Bakanlığı Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'nin 4. maddesinde yer alan "müze" tanımı referans alınmıştır. Bu tanımda geçen; "...*halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, bedii zevkini yükselten...*" ifadesi, bilhassa "bedii zevk" ibaresi, doğrudan estetik hazza gönderme yapması açısından önemlidir. Aynı zamanda müzelerin birçok türünü içine alan yorum kısmında, sanat müzelerine de değinilmiş, müzelerin sanatsal işlevleri öne çıkarılmıştır. Söz konusu 2. maddenin devamında yer alan paragraf ise aşağıdaki haliyle vücut bulmuştur:

"Tabiat Varlığı ve Kültür Varlığı" kavramları ise Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre tabiat varlığı; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihî devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan değerlerdir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. maddesi referans alınarak yapılan tanımda, "tabiat varlığı ve kültür varlıklarının" birçok hususiyetin yanı sıra sahip oldukları güzellikler bakımından da korunması gereken yerler olarak telakki edildiği görülmektedir. "Güzellik" ifadesi hiç kuşkusuz estetik kavramının en önemli yapıtaşdır. Bu ifade ile estetiğin muhafaza edilmesi gereken bir değer olarak görülmesi dikkat çekici bir bulgudur. Sosyal bilgiler ilköğretim 4 ve 5. sınıflar programı "kültür ve miras" öğrenme alanında da benzer anlam içeren şu ifadeye yer verilmiştir: "*Yakın çevresinden hareketle Türkiye'deki tarihî mekânları, nesnelere ve yapıtları tanır. Çevresindeki sanat ve kültür eserlerini tanıyarak onları koruması gerektiğini kabul eder.*" "İlköğretim 1-8. sınıflar Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ile Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programlarında Müze ile Eğitim" başlığı altında 3. madde; "*Bu geziler (müze gezileri) sırasında öğrencilerin de ilgili derslerin kazanımlarına ulaşabilmeleri yanında doğal ve tarihî çevreyi koruma bilinci edinmeleri, sanat zevki ve estetik duygularını geliştirmeleri sağlanmalıdır.*" şeklindedir. Sosyal bilgiler dersi ilköğretim 4 ve 5. sınıflar programı, programın uygulaması ile ilgili açıklamalar kısmı 11. madde şu şekildedir; "*Öğrenciler için çalışma kâğıtları hazırlanmalı ya da müzelerin çalışma kâğıdı kullanılmalıdır. Öğrencilerin doğal ve tarihî çevreyi koruma bilinci edinmeleri, sanat zevki ve estetik duygularını geliştirmeleri sağlanmalıdır.*" Bu ifadeler ile müze gezilerinin,

öğrencilerin akademik başarılarına sunacakları katkıların yanı sıra sanat zevklerine ve estetik duygularına da dokunabilecek şekilde icra edilmesi gerektiği, bu açıdan teşvik edilmesi gereken okul dışı öğrenme aktiviteleri olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sanat ve Estetik

Hali hazırda yürürlükte olan sosyal bilgiler öğretim programı, 1968 ve 1998 programlarına nispetle sanata ve sanatsal yaratıcılığın güzellik yönünü ifade eden estetik değerlere vurgu noktasında daha kesif bir görüntü arz etmektedir. En basit bir kıstasla diğerlerinden farklı olarak 2018 tarihli sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan 18 temel değerden birisi “estetik”tir. Bu duruma paralel olarak her bir dersin öğretim programında yer alan genel ifadelerde, örneğin öğretim programlarının amaçları kısmında ve Türkiye yeterlilikler çerçevesinde (TYÇ) yer alan yetkinliklerde de bu iki nosyona gönderme yapan ibarelerin mevcut olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Öğretim Programlarının Amaçları Madde 2’de yer alan ibare, yukarıda bahsi geçen tespitleri teyit etmektedir.

İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak.

Estetik duyarlılık; ahlaki bütünlük, öz farkındalık, öz güven, öz disiplin ve temel sosyal beceriler gibi son derece önemli hususlarla birlikte değerlendirilmiş, ilkokulu bitiren bir öğrencinin sahip olması gereken kazanımlar arasında zikredilmiştir. Bu nevi bir söylemin, sosyal bilgiler öğretim programlarının özel hedeflerinin ötesinde, programların genel amaçları arasında yer alması, estetik duyarlılığa verilen önemi işaret etmesi bakımından önemlidir.

Ulusal yetkinlik çerçevesini oluşturan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ), Avrupa Yeterlilikler Çerçevesiyle uyumlu bir şekilde tasarlanmıştır. Bu minvalde öğretim programlarında ifade edildiği hali ile sekiz temel yetkinlik vardır. Bunlardan birisi “kültürel farkındalık ve ifade” yetkinliğidir. Bahsi geçen yetkinlik şu şekilde açıklanmıştır: *“Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir.”* Öncelikle söylem, bireyin kendisini ifade edebilme becerisinin önemine dikkat çekmektedir. Buradaki ifade becerisi, yaratıcı/üretken bir hüviyet

sergilemelidir. Metne göre yaratıcılık ise sanat marifetiyle gerçekleşir. Birey; müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatların etkin bir şekilde kullanımı suretiyle yaratıcı bir ifade gücüne kavuşabilir. Aksini düşünmek mümkün değildir. Görüldüğü üzere 2018 sosyal bilgiler öğretim programında, bireyin sahip olması gereken sekiz temel yetkinlikten birisi olarak ifade edilen “kültürel farkındalık ve ifadenin” özünü sanatsal faaliyetler teşkil etmektedir. Bu yönü ile bakıldığında programın sanata ve estetik değerlere verdiği önem ortadadır. Yine bu programda, “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” başlığı altında zikredilen 7 ve 8. maddelerde, sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan (müze, sergiler vb.) ve edebi ürünlerden (resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari tiyatro, sinema vb.) istifade edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ancak bu maddelerin odağında sanatı, estetik haz ve zarafeti yaşamın vazgeçilmez bir parçası kılma amacından ziyade, öğrenmeyi somutlaştıracak ve kalıcı hale getirecek birtakım argümanların etkin kullanılması kaygısının hâkim olduğu tespit edilmiştir.

2018 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında sanatsal veçhelere ve estetik değerlere; 5. sınıflar için “birey ve toplum” ile “kültür ve miras” öğrenme alanlarına; 7. sınıflar için yine “kültür ve miras” öğrenme alanına dönük telif edilen kazanımlarda yer verildiği görülmüştür: “*SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.*” 5. sınıf “birey ve toplum” öğrenme alanı için kaleme alınan yukarıdaki kazanım, temelde bireyin sahip olduğu haklar ile toplumsal rollerine uygun görev ve sorumluluklara değinmektedir. Bu kazanımın alt ifadelerinden birisi şu şekildedir; “*Aile, akraba, arkadaş grubu, spor takımı, resim, müzik kulübü gibi sosyalleşmeye katkıda bulunan gruplar ve okul gibi kurumlar ele alınır.*” Bu söylem, üst kazanımla birlikte değerlendirildiğinde sanatsal faaliyetler icra eden grupların, dolayısıyla sanatın; girişimcilik, sosyal sorumluluk ve iletişim gibi hususlarda etkin olarak kullanılmasının önemine vurgu yapıldığı bulgusuna ulaşılır. Yine 5. sınıflar için “kültür ve miras” öğrenme alanına dair kaleme alınan açıklama şu şekildedir: “*Bu öğrenme alanı işlenirken estetik ve kültürel mirasa duyarlılık gibi değerlerle Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ile araştırma gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.*” Açıklama kısmına teferruatlı bir bakış sergilenmiş, öğrenme alanının bütününde öğrencilerin estetiğe önem vermesinin, araştırma becerisi gibi estetik değerlerin de öncelenmesi ve öğrencilere kazandırılmasının

amaçlandığı görülmüştür. Ayrıca “kültür ve miras” öğrenme alanında, öğrencilerin Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanmalarının amaçlandığı belirtilmiştir. Buradaki “güzel” vurgusunun dolaylı olarak estetikle ilişkili olduğunun altını çizmekte fayda vardır. 7. sınıf kazanım ve açıklamaları başlığı altında, sanat ve estetik değerlerin önemini ortaya koyan öğrenme alanının yine “kültür ve miras” olduğu görülmektedir. Bu bölümde yer alan açıklamanın, 5. sınıf “kültür ve miras” öğrenme alanında telif edilen açıklamadan, sanat ve estetik kaygıları açısından bir fark teşkil etmediği saptanmıştır: *“Bu öğrenme alanı işlenirken kültürel mirasa duyarlılık ve estetik gibi değerlerle kanıt kullanma becerisinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.”* Yine aynı öğrenme alanında; *“SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.”* şeklinde kaleme alınmış olan kazanımda, öğrencilerin sadece bugünün değil geçmişin de sanat ve estetik anlayışlarına vakıf olması, onlardan örnekler vermesi gerektiğine işaret edilmiştir. Bu itibarla milli kimlik inşasında sanat ve estetik idrakinin etkili bir şekilde kullanılmasının amaçlandığını ifade etmek mümkün hale gelmiştir. Burada milli kimliğe tarihsel referanslarla katkı sunmak gayreti vardır.

Sonuç Tartışma ve Öneriler

1968 tarihli programda “sanat ve estetik” kavramlarına dönük ifadelerin, ekonomik temelli kaygıların ağır bastığı bir bağlam içinde kullanıldıkları saptanmıştır. Burada sanat söyleminin, yüzeysel kaldığı, sanat eserlerinin tanınması ve korunmasının, makbul vatandaşın görev ve sorumlulukları arasında görüldüğü, bir başka ifade ile sanatın bir vatandaşlık görevi olarak telakki edildiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Metinlerde “sanat” ve “milli” mefhumları bir arada kullanılmış, korunması icap eden sanat nosyonunun daha çok milli değerlerden teşekkül etmesi gerektiği esoterik bir şekilde dile getirilmiştir. Sanatın icrası, estetiğin tekamülünden ziyade var olanın muhafaza edilmesine odaklanılmıştır. Ayrıca 1968 tarihli ilkökul programında, sanat ve estetik değerlerine vurgu yapan bölümlerde tarihi referanslar kullanıldığı tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde yoğun bir biçimde işlenen milli kimliğin tesisi ve ben idrakinin “öteki” karşısında üstünlük kurarak öncü bir konum elde etme anlayışı, söz konusu programda karşılaşılan sonuçlar arasındadır. Türkler yalnızca askerlik, ilim ve fende değil, sanatsal veçhelerde de diğer uluslara örneklik teşkil eden üstün bir konumda tasvir edilmiştir. Ercan

(2007), sanat mefhumuna dair 1990'lardan önceki ders kitaplarında sağlıklı bir değerlendirmenin olmadığını; ancak bu tarihten sonra bahsi geçen kavramın öğrencilerin zihninde netliğe kavuştuğunu iddia etmektedir. Bununla birlikte çalışmamızda böyle bir bulguya rastlanılmış değildir. Bahsi geçen muğlaklığın ders kitaplarına inhisar eden bir durum olduğu söylenebilir. Ancak Ercan'ın (2007) 1968 tarihli programa tabi olarak basılan ders kitaplarında sanat ve estetik mefhumlarına sınırlı sayıda yer verildiği bulgusu ile bu araştırmanın sonuçları arasında önemli bir benzerlik vardır. Gerçekten de ders kitapları gibi 1968 programında da sanat mefhumuna çok fazla yer verilmediğini ifade etmek mümkündür.

1998 tarihli program detaylı bir biçimde tetkik edilmiş, sanat ve estetiğe gönderme yapan sınırlı sayıda ifade tespit edilmiştir. 1968 tarihli programda olduğu üzere burada da sanat ve estetik becerileri/değerleri, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kazanması gereken görev ve sorumlulukları arasında zikredilmiştir. Programda, Türk milletinin avangart meziyetleri sıralanmış, zikredilen erdemler arasında zekâ, kabiliyet, çalışkanlık ve ilim; estetik zevki ve sanatseverlikle birlikte/bir arada telakki edilmiştir. Estetik zevki ve sanatseverlik, Türk gençlerinin davranışa dönüştürmeleri gereken ve Türklüğün üstünlüklerini teşkil eden önemli hususlar arasında sayılmıştır. İlâveten vatandaşların görev ve sorumlulukları arasında sanat eserlerinin tanınması ve onların muhafazası da yer almaktadır. Sanatın evrensel boyutlarından daha çok milli yönlerine gönderme söz konusudur. Ercan (2007), yukarıda ifade edilen sonuçların, söz konusu dönemlerde meydana gelen siyasi ve ideolojik gelişmelerden bağımsız düşünülmeceğini iddia etmektedir. O'na göre bilhassa 1980'li yıllarda ülkede baş gösteren terör faaliyetleri ve artan kaostan eğitim sistemi de etkilenmiş, mevcut sorunlar ders kitaplarına ve programlara yansımıştır. 1998 tarihli öğretim programı, 1990'lı yıllarda artarak devam eden terör faaliyetlerinden etkilenmiş böylece milli duygulara ağırlık vermiştir. Bu kapsamda 1998 programında, sanatseverliğin ehemmiyetine ve estetik değerlerin geliştirilmesine doğrudan gönderme yapan ifadelerin sınırlı oluşu, dikkate değer sonuçlar arasında gösterilebilir.

2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında; sanatı ve estetik hazzı merkeze alan söylemlerde, beş ana tema öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, "Atatürk'ün referans gösterilerek sanat ve estetik değerlerin önemine vurgu yapan ifadelerdir." Bu temada Atatürk inkılapları ile estetik nosyonu arasında yakın bir ilişki kurulmuş, Atatürk'ün inkılapçılık ilkesinin sadece yeniyi ve iyiyi esas almadığını; estetik hazzın esasını teşkil

eden güzelliğe de odaklandığının altı çizilmiştir. Türk toplumunun inkişafı ve terakkisi için Atatürk'ün sanata verdiği önem dile getirilmiştir. Programda öne çıkan ikinci temayı; “Türklük ile sanat ve estetik idrakleri arasında sıkı bir ilişki kuran ve bu münasebeti tarihsel referanslarla destekleyen ifadeler” şeklinde belirtmek mümkündür. Burada Türk kültür ve medeniyetini yansıtan müşterek mirasın öğrencilere tanıtılması amaçlanmıştır. Ayrıca “sanat” ile “kültürel miras” arasında yoğun bir ilişki kurulmuş, milli kimliğin inşasında sanat ve estetik idrakinin etkin bir şekilde kullanılmasının arzu edildiği açık olarak dile getirilmiştir. Bu itibarla inşa edilmek istenen ulusal kimliğe tarihsel referanslar göstermek suretiyle katkı sunulmuştur. “Sanat” ve “milli” söylemleri merkeze alınmış, korunması icap edilen sanatın daha çok milli/ulusal değerlerden teşekkül edilmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Programda ortaya çıkan üçüncü temayı şu şekilde izah etmek mümkündür: “Sanat ve estetiğin evrensel yönlerine gönderme yaparak söz konusu kavramların küresel etkileşimdeki rolüne değinen, Türk sanatı ile beynelmilel sanatların icraları arasında ilişki kuran ifadeler.” Burada sanatsal faaliyetlerin toplumlar arasındaki etkileşimde önemli bir rol oynadığına ve öğrencilerin bu durumun farkında olması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Bir başka ifade ile sanatın şekillendirici ve dönüştürücü gücüne gönderme yapılmaktadır. İlaveten Türk müziğinin Avrupa müziğini etkilediği, bu itibarla müzikte/sanatta Türklerin Batıya nazaran daha iyi bir konumda oldukları mesajının verildiğini söylenebilir. Bu tema altında sanatın evrensel yönüne güçlü bir vurgu söz konusudur. Sanatsal ürünlerin herhangi bir ulusal aidiyet taşımadığı, muhafaza edilmesi gereken evrensel değerler olduğunun altı çizilmiştir. Güzel sanatların, içtimai tekamüldeki yeri ve öneminin açıklandığı bu bölümde, sanat mefhumunun insanlığı düşünsel anlamda özgür kıldığına işaret edilmektedir. Buna göre sanat, sadece bireyin düşünsel özgürlüğünü teminat altına almakla yetinmez, aynı zamanda göçlerin ve savaşların oluşmasına engel olarak dünyayı daha yaşanılabilir kılmada önemli bir misyon icra eder. Programda yer alan dördüncü tema; “Programda doğrudan verilecek değerler, beceriler ve kavramlar listesinde yer alan ifadeler” şeklindedir. 2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 20 temel değerden birisi estetikdir. Burada öğrencilerin sanat ve estetik merkezli beceriler geliştirmelerini önceleyen ifadeler vardır. Onların minyatür, gravür, karikatür ve temsili resim gibi sanatsal konularda kendilerini geliştirmelerine yardımcı olunması gerektiği dile getirilmiştir. Öğrencilerde güven ve sorumluluk duygularının geliştirilmesi, bunun için bilimsel ve sportif eylemler kadar sanatsal faaliyetlerin de aktif olarak işe koşulması

gerektiğine dikkat çekilmektedir. Bahsi geçen programda yer alan kavramlar listesinde hem “sanat” hem de “estetik” nosyonlarına yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. 2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında, ilgili bağlamda yer alan beşinci tema aşağıdaki haliyle ifade edilmiştir: “Doğal/tarihi çevreler ve müzeler marifetiyle sanat-estetik zevkinin geliştirilmesini hedefleyen ifadeler.” Programın bu noktasında sanat müzelerine değinilmiş, müzelerin sanatsal işlevleri öne çıkarılmıştır. Ayrıca “estetik” muhafaza edilmesi gereken bir değer olarak görülmüştür. Programa göre müze gezilerinin, öğrencilerin akademik başarılarına sunacakları katkıların yanı sıra, sanat zevklerine ve estetik duygularına da dokunabilecek şekilde icra edilmesi gerekmektedir. 2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında sanat ve estetik vurgularının en çok yapıldığı öğrenme alanlarını, “kültür ve miras” ile “küresel bağlantılar” şeklinde sıralamak mümkündür. Araştırmada ifade edilen bu sonuç ile Çengelci (2012) tarafından belirtilen sonuç arasında tam bir uyum söz konusudur. Yine bu çalışmada, 2005 tarihli programda yer alan sanatsal ürünlerin, daha çok öğrenmeye hizmet eden öğretim araçları mesabesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kaymakçı (2013), 2005 tarihli programa tabi olarak basılan ders kitaplarını incelerken “sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebi türlerin kullanımına önem verildiği” şeklinde bir tespitte bulunmuştur. Yine Beldağ ve Aktaş (2016) çalışmalarında, 2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında; türkü, şiir, atasözleri, efsaneler, masallar, destanlar ve halk hikayeleri gibi edebi metin ve yazılı eserlere sıklıkla vurgu yapıldığına dikkat çekmektedir. Araştırmacıların ifade ettiği “sözlü ve yazılı ürünler” ile “edebi metin ve yazılı ürünlerin” bir anlamda bu araştırmanın sonuçları arasında belirtilen “öğrenmeye hizmet eden öğretim araçları” olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan ilgili çalışmaların sonuçları arasında kuvvetli bir ilişki ve benzerlik olduğu aşikârdır.

2018 tarihli sosyal bilgiler öğretim programı, 1968 ve 1998 programlarına oranla sanata ve sanatsal yaratıcılığın güzellik yönünü ifade eden estetik değerlere vurgu noktasında daha yoğun bir görüntü arz etmektedir. Zira “estetik”, 2018 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 18 temel değerden birisidir. İlaveten tüm öğretim programlarında yer alan “amaçlar” kısmında ve Türkiye yeterlilikler çerçevesinde (TYÇ) ifade edilen yetkinliklerde, sanat ve estetik mefhumlarına gönderme yapan söylemler de vardır. Programda, bireyin sahip olması gereken sekiz temel yetkinlikten birisi olarak gösterilen “kültürel farkındalık ve ifadenin” özünü sanatsal faaliyetler oluşturmaktadır.

Ayrıca estetik duyarlılık; ahlaki bütünlük, öz farkındalık, öz güven, öz disiplin ve temel sosyal beceriler gibi son derece önemli hususlarla birlikte değerlendirilmiş, ilkokulu bitiren bir öğrencinin sahip olması gereken kazanımlar arasında zikredilmiştir. Bu noktadan bakıldığında söz konusu programda, sanata ve estetik değerlere verilen önem açık bir şekilde kendisini belli etmiştir. Yine burada milli kimlik inşasında, sanat ve estetik idrakinin etkili bir şekilde kullanılmasının amaçlandığını ifade etmek mümkündür. Programda, arzu edilen milli kimliğe tarihsel referanslarla katkı sunmak gayreti vardır.

Sanat ve estetik vurguları bakımından değerlendirildiğinde, Sosyal bilgiler öğretim programlarının tamamında; (tarihi) fotoğraflar, müzeler, resimler, sergiler vb. sanatla bir şekilde ilişkisi olan nosyonların, daha çok öğrenmeyi kolaylaştırıcı etkileri açısından öne çıkarıldığı görülmektedir. Söylemlerin odağında, sanat ve estetik kavramlarının hazza dayalı nahif yapısından ziyade, sanat ürünleri marifetiyle alana özgü beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılması yer almaktadır. Bir başka ifadeyle programda yer alan söylemlerin ekseriyetinde sanatsal faaliyet ve ürünler, çoğunlukla öğrenmeyi kolaylaştırmaya hizmet eden araçlar durumundadır. 1968, 1998 ve 2018 programları sanat ve estetik vurguları açısından zayıf bir görüntü sergilemektedir. 2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programı ise bu bağlamda mezkûr programlara nazaran daha makul bir durumdadır. Ancak böyle bir durumun ortaya çıkmasında, 2005 tarihli programın detaylı bir şekilde kaleme alınmış olmasının da etkisi büyüktür. Çünkü daha öncekilerden farklı hususiyetler ihtiva eden bu program, dayandığı felsefe/yaklaşım açısından bir devrim niteliği taşımaktadır. Bu itibarla yeni/farklı olanı tanıtmak, yaymak ve kabul görür bir pozisyona taşımak için ekstra bir çaba sergilenmesi, programın detaylı neşredilmesi gerektiği açıktır. Hukuk terminolojisinde yaygın olarak kullanılan bir kavramı devşirmek suretiyle, söz konusu kaygının, kazuistik bir programın ortaya çıkmasına sebebiyet verdiğini söylemek mümkündür. Tabii olarak bu sonuç, 2005 programında sanat ve estetik değerlerine doğrudan/dolaylı gönderme yapan söylemlerin görece yoğun bir görüntü arz etmesinde temel bir sebep olabilir. 2018 tarihli sosyal bilgiler öğretim programını, sanat ve estetik bağlamında inceleyen bir başka çalışma olmadığından, bu kapsamda araştırmamızın sonuçlarını tartışabilecek uygun bir zemin de oluşmamıştır.

Öneriler

Program Geliştirme Uzmanlarına ve Politika Belirleyicilerine Yönelik Öneriler

21. yüzyılda genç nesillerin temel beklentileri/ihtiyaçları madde temellidir. Cemiyet hayatında sanatın ve estetik hazzın giderek önemsiz bir detaya dönüştüğü açıktır. Sanat, önemini yitirmekte, estetik haz ve ahlak, büyük bir inkıraza maruz kalmaktadır. İvedilikle bu soruna çözüm üretecek mekanizmalar geliştirilmelidir. Bunlardan birisi ve hiç kuşkusuz en önemlisi eğitim kurumudur. Eğitim-öğretim sürecinin özü/rehberi konumundaki programlarda sanata, estetik haz ve ahlaka gereken ihtimam gösterilmelidir. Hedef grup içinde yer alan öğrencilere akademik başarı kadar ruhî inkişaf, estetik haz/doyum ve sanatsal becerilerin kazandırılması amaçlanmalıdır. Dünyada ve Türkiye’de kontrolsüz bir şekilde yükselen şiddet, hiç kuşkusuz sanata duyulan ihtiyacın ne denli büyük olduğunun temel göstergelerinden birisidir. Zira estetik değerlere bigâne kalan nesillerin şiddet üretmeleri, dünyanın şiddet sarmalına teslim olması kaçınılmaz bir sonudur. Bu esas gerçeklik ve beklentiler göz ardı edilmeden program geliştirme faaliyetlerinin sürdürülmesi, politika belirleyicilerin ve karar vericilerin yukarıda resmedilen tabloya kayıtsız kalmadan üzerlerine düşen vazifeleri icra etmeleri elzemdir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Eğitim araştırmaları, genellikle akademik başarıya odaklanmış durumdadır. Oysa bilimsel bilgi, ancak sağlıklı bir karakter ile bulunduğu anlam kazanmaya başlar. Tarih; ruhsuz, estetik doyum ve ahlaktan uzak, sağlıklı ve dengeli bir karakter inşa edemeyen bireylerde bilimsel bilginin insanlık için zararlı bir enstrümana dönüşeceğine çoğu zaman şahitlik etmiştir. “Sanat” ve “şiddet”, “estetik” ve “savaş” kavramlarının birlikte var olması pek mümkün değildir. Sanatın olmadığı yerde şiddet hâsıl olurken, şiddetin olduğu yerde “sanat” göçe mahkûm edilir. “Savaş”, “estetiği” yok ederken, “estetik haz” ve “ahlakın” tahkim edildiği yerlerde “savaşın” yaşama şansı ortadan kalkar. İnsanlık için hayati bir önem taşıyan mezkûr değerlerin, daha yoğun bir şekilde işlenmesi gerekir. Araştırmacıların hakikat, hikmet, haz, güzellik, estetik ve sanat gibi kavramlara daha çok odaklanması ve söz konusu kavramların eğitim ile münasebetlerine farklı bakış açıları sunan çalışmaları daha fazla icra etmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- Akaroğlu, E. O. (2014). *Sanat eğitim programının 6 yaş çocuklarının görsel algı düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akdoğan, B. (2001). Sanat, sanatçı, sanat eseri ve ahlak. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(42), 213-245.
- Akhan, N. E. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat algıları ve sanat konularının öğretimine yönelik görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 146-169.
- Akın, N. O. (2006). *İlköğretim görsel sanatlar eğitiminde estetik öğretimi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alakuş, A. O. (2002). *İlköğretim okulları 6. sınıf resim-iş dersi öğretim programındaki grafik tasarımı konularının çok alanlı sanat eğitimi yöntemiyle ve bu yönteme uygun düzenlenmiş ortamda uygulanması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arkonaç, S. ve Paker, O. (2012). Türkiye’de kadın ve modernite: Söylem analizi ile yaklaşım. S. Arkonaç (Ed.), *Söylem çalışmaları* içinde (s. 105-120). Ankara: Nobel Yayınları.
- Ayka, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 46-73.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Bayraktar, F. (2014). Eğitim açısından felsefe ve sanat ilişkisi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(14), 35-42.
- Beldağ, A. ve Aktaş, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde edebî eser kullanımı: Nitel bir çalışma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 953-981.
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (2003). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods*. New York: Allyn and Bacon.
- Budak, F. M. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde (7. sınıf) doğal ve kültürel varlıklar aracılığı ile estetik değer eğitimi (Tokat örneği)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Büyükdüvenci, S. (2006). Sanat ve değer. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 47-50.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çakır, A. (2014). *Söylem analizi: Ne demek istiyorsun?* Konya: Palet Yayınları.
- Çelik, F. (2010). *5. sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 185-203.
- Demir, S. ve Akengin, H. (2014). *Hikâyelerle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ercan, M. (2007). *Cumhuriyet döneminde ilköğretim sosyal bilgiler programlarındaki sanat konularının yeterliliği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Ergün, M. (2010). Estetik (sanat felsefesi). *Felsefeye Giriş*, 1(1). <http://mustafaergun.com.tr/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/sanاتفelsefesi.pdf> (Erişim tarihi: 05.02.2020).
- Güllüoğlu, Ö. (2012). “Söylen(mey)enin’ analizi: Bellona markasına yönelik tüketici algısı üzerine bir söylem çözümlemesi. Ö. Güllüoğlu (Ed.), *İletişim bilimlerinde araştırma yöntemleri: Yazılı metin çözümleme* içinde (s. 225-276). Ankara: Ütopya Yayınları.
- Huntürk, H. Ö. (2015). *Heykel değerlendirmesinde estetik ve anti-estetik tartışması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), 138-145.
- Kaplan, S. (2014). Doğal yoldan temel sanat eğitimi doğanın atölyesi. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 7(14) 21-33.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaymakçı, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 230-255.
- Kıyar, N. (2012). İlke us ve sanat algısı bağlamında tabula rasa kurgusu, *Sanat Dergisi*, 22, 135-146.
- Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*. A. Gümüş ve M. S. Durgun (Çev.), İstanbul: BilgeSu.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev. Ed.), Ankara: Nobel Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2006). *Görsel sanatlar dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınları.
- Oruç, Ş. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde mizah kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 56-73.
- Punch, K. F. (2014). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches*. London: Sage Publications.
- Sebik, C. (2012). *Sanat eğitiminde bir estetik olarak kitsch ve sanat ayrımı*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sever, R., Yalçınkaya, E. ve Mazman, F. (2009). Sosyal bilgiler eğitimi için etkili bir öğretim yöntemi: Dramatizasyon. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(13), 155-166.
- Sidekli, S., Er, H., Yavaşer, R. ve Aydın, E. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde alternatif bir yöntem: Karikatür. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 151-163.

- Soygür, N. (1999). Sanat ve "delilik". *Ankara Eğitim Hastanesi Psikiyatri Kliniği Dergisi*, 2, 124-133.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2014). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözen, E. (1999). *Söylem: Belirsizlik, mübadele, bilgi/güç ve refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Tatar, B. (2014). *Din, ilim ve sanatta hermenötik*. İstanbul: İSAM Yayınları.
- Tunalı, İ. (1998). *Estetik*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Ünlüer, G. ve Yaşar, Ş. (2012). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 43-57.
- Van Dijk, T. A. (2011). Discourse, knowledge, power and politics: Towards critical epistemic discourse analysis. In C. Hart (Ed.), *Critical discourse studies in context and cognition* (pp. 27-64). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Yüceer, B. (2007). *TRT'de yayınlanan sanat programlarının sanat ve sanat eğitime katkısı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yücel, S. (2014). *Günümüz sanatı politika ve kentsel mekân ilişkisi: Türkiye'de güncel sanat tartışmaları*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Art and Aesthetic in the Social Studies Curricula

Keywords: Social studies, curricula, art and aesthetics.

Introduction

An educational institution aims to facilitate the knowledge, skills, attitudes and values that individuals need, thus making them active members of the society they live. It is possible to provide these knowledge, skills, attitudes and values to students through various courses. However, the aforementioned objectives are realized to a great extent through the social studies courses (Ünlüer & Yaşar, 2012). Social studies course is a fundamental for the individuals to develop a healthy personality, to adapt to life conditions of the society and to grow up as intellectually productive persons. Thus, the curriculum of this course should be prepared regarding those needs of persons and their ages. The uninterrupted adaptation effort towards technological, political, social and cultural changes in the program development process should be carried out on a healthy and dynamic basis (Ayka, 2007). Accordingly, the scope of social studies curriculum, that focuses mostly on social issues, should involve context, art, aesthetics, pleasure as integral themes. Therefore, it is beneficial to address art, aesthetics, beauty, wisdom and so on in the curriculum. It is thought that education is an integrity that consists of various aspects of life, so, art education is a vital part and complement of the whole (Alakuş, 2002). From this point of view, the strength of the relationship between social studies and art becomes more prominent. It may be a mistake to consider art education consisting of only visual education. Indeed, art education is an important educational process that somehow touches other disciplinary constructs of education. This kind of education consists of consciousness, intelligence and judgment dimensions (Akaroğlu, 2014). As a matter of fact, social studies is a course that engages values education pertaining to its goals, and it is in deep contact with an artistic perspective. In this context, the aim of this study is to identify how the Social Studies Education Programs of 1968, 1998, 2005 and 2018 dealt with the concepts of "art and aesthetics" and to establish a comparative perspective on the programs in a similar context.

Method

This study, which demonstrates the ways of handling of “art and aesthetics” phenomena with a comparative approach in social studies education programs, was carried out through qualitative research methods and procedures. The data source of this research consists of four different social studies curriculum. These programs are as follows; It is dated 1968, 1998, 2005 and 2018. In this research, document analysis was preferred as a data collection tool. The data obtained during the research process were analyzed by descriptive analysis and discourse analysis methods, in a way to qualitative research methods and procedures.

Conclusion and Suggestions

It was found that the texts about artistic activities mostly viewed art as a way that creates affordances for learning and ,so, promoting learning rather than an ultimate aim. Programs of 1968, 1998 and 2018 show a weak image in terms of art and aesthetics. The social studies curriculum of 2005 has more opportunities for this context than the preceding programs. However, because the 2005 program was prepared and expressed in much more details and in longer units of phrases regarding explanation and exemplification of artistic events and activities, those aspects of the curriculum about arts are more easily discernable. As guides of the educational processes, the programs should make a point of demonstrating more interest on art, aesthetic pleasure and morality. Educational research usually focuses on academic success. However, scientific knowledge begins to gain meaning only when it meets a healthy personal character of individuals. Therefore, researchers need to focus more on concepts such as truth, wisdom, pleasure, beauty, aesthetics and art, and conduct more studies that offer different perspectives on the relationship of these concepts within education.